

Tako na območju Florjana kakor v Polani in Gor. Volušu so člani zapisovali stare šege in navade, način kmečkega dela, kmečka orodja in naprave, način prehrane, zdravstvo, ljudsko medicino, stara izročila pesmi, bajk, pravne običaje. Popisane, a deloma tudi fotografirane so bile razne tipične stare zgradbe in naprave, zapisane so bile jezikovne posebnosti govorice in izrazi. Nabrani so bili raznovrstni predmeti za spopolnitev etnografske zbirke celjskega muzeja.

Jakob Božič

5. Terensko delo v letu 1953

Leta 1953 so bili v etnografski skupini Mestnega muzeja v Celju: doktor Fr. Kotnik, Jakob Božič, Stane Terčak, Jože Lekše, Drago Predan in Jurček Vreže. Nekaj dni je sodeloval tudi Anton Stupica. Ker je kozjanski okraj etnografsko najmanj raziskan, si je skupina izbrala Podsredo. Z avtobusom se je 13. junija odpeljala iz Celja in prispela zvečer v Podsredo, kjer so jo pričakovali predstojnik občine s tajnikom in poslovodja zadruga Kos. Ti so članom skupine preskrbeli prehrano in stanovanje. Ko so si naslednji dan razdelili delo, so si ogledali teren in našli osebe, ki so jim mogle postreči z zanesljivimi podatki. Iz materialne kulture je zbrala skupina podatke o lončarstvu, o načinu obdelovanja vinogradov, o starih hišah, o lanu, o vinski preši. Zbrala je številne domače izraze za različno sadje in poljske pridelke. Zapisovala je bajke, pripovedke (n. pr. pripovedke o kralju Matjažu), običaje pri poroki, ob smrti in rojstvu. Za etnografsko zbirko celjskega muzeja je nakupila precej predmetov (stara domača keramika in drugo). Dne 25. junija se je vsa skupina vrnila v Celje. Ker je kraj odročen, je bila bera precejšnja.

Francè Kotnik

ETNOGRAFSKI ODDELEK BELOKRANJSKEGA MUZEJA

Jože Dular

Misel, da se v Metliki ustanovi Belokranjski muzej, sega že v leto 1935, ko je bil pri tamošnjem Tujskoprometnem društvu ustanovljen muzejski odsek, katerega naloga naj bi bila »zbirati in hraniti narodne in zgodovinske spominke Bele krajine«. Ta odsek naj bi tudi za muzej obnovil zapuščeno eksekrirano podružnico sv. Martina v Metliki. Njegovi člani pa so bili z iskanjem denarnih sredstev, s katerimi naj bi obnovili opuščeno stavbo, takrat preveč zaposleni, da bi se sploh lotili zbiranja muzejskih predmetov.

Tako ni Muzejsko društvo, ki je bilo kot naslednik nekdanjega muzejskega odseka ustanovljeno v novembru 1949, našlo niti enega etnografskega predmeta. Pa tudi bivša kulturna stavba, ki je bila že deloma obnovljena, je imela mnogo premajhen razstavni prostor, da bi se mogle v njej namestiti vse zbirke bodočega muzeja. Zato je bila ta stavba določena za arheološki oddelek, za etnografskega in ostale oddelke pa je bilo treba poiskati začasne razstavne prostore druge. Muzejskemu odboru se je to za silo posrečilo in tako so bile 1. maja 1951 v prostorih mestne občine in metliške proštije odprte prve muzejske zbirke, med njimi tudi etnografske.

Seveda je bilo delo oziroma zbiranje takrat dokaj nenačrtno, vendar je čez 200 predmetov pokazalo prvi zametek belokranjskega etnografskega oddelka. Premajhen prostor kajpak ni dopuščal kake pregledne ureditve in je bil poudarek v glavnem na materialni kulturi in tu spet predvsem na belokranjskem vinarstvu, lončarstvu in ljudskih nošah. Tako je bila takrat razstavljena že kar lepa vrsta čutar, banjk, barilcev, majolik, raznega orodja, miniaturnih stiskalnic, rovašev, ki so jih uporabljali člani »soseskinih keldrov« in podobno. Med lončarstvom je omeniti predvsem ročni kolovrat z Griča pri Črnomlju z lesenimi noži, krevljico in župancem ter serijo lončenih posod z značilnimi hišnimi znamenji, nekakimi tvorniškimi znamkami posameznih lončarjev. Dokaj čedna je bila tudi zbirka noš, belokranjskih pokrival in otiračev, ki jo je v glavnem darovala novo ustanovljenemu muzeju upokojena učiteljica Poldka Bavdkova z Vinice. Tako sta bili tu ženski noši iz Metlike in Vinice, belokranjska moška noša in redka stara suknena obleka iz Svržakov pri Metliki. Poleg moškega kriljaka so bila zastopana tudi skoraj vsa ženska pokrivala: adlešička javba, viniški záglavec, jalbi iz Krasinca in Gribelj, jugle s Sinjega vrha in pocelj iz Starega trga. Manjkala tudi nista pisani svatski venec s parto in semiški puntok z napletom. Obiskovalec je lahko videl bogato vezene otiračice, svatsko bandero in iz ržene slame izdelane »svatske lujstre«. Tu je bil seveda tudi neizogibni kolovrat, pa bogato rezljane preslice in vretenca ter lepa serija belokranjskih pisanic. Bolj nenačrtno so bile zastopane tudi nekatere druge panoge, tako čebelarstvo, ovčarstvo, kuhinjski inventar, razsvetljava, ljudski lov in drugo.

Tak bi bil torej pogled v etnografski oddelek v maju 1951. Naslednje leto se stanje ni dosti izboljšalo, saj je bilo delo Muzejskega društva v Metliki usmerjeno predvsem v osnovanje arheološkega oddelka in izpopolnitev zbirke narodne osvoboditve. Tako je bilo delo v etnografskem oddelku šibkejšje in je bil dotok predmetov to leto dokaj pičel, saj je bilo vpisanih vsega samo 32 novih inventarnih števil.

Dokaj lepši uspeh je ta oddelek zabeležil v letu 1953, ko je na povabilo muzeja prišla poleti v Belo krajino skupina študentov seminarja za etnologijo na ljubljanski univerzi. Ta skupina je pod vodstvom univ. prof. dr. Nika Zupaniča in abs. filozofa Jerneja Sušteršiča raziskala predela v okolici Gribelj in Starega trga ob Kolpi. Poleg zapisov ljudskega izročila, fotografskih posnetkov in risb so njeni člani na terenu nabrali tudi 250 etnografskih predmetov in jih izročili Belokranjskemu muzeju.

S temi predmeti in ostalimi, ki so pritekali od drugod, pa so bile v muzeju precej izpopolnjene nekatere panoge materialne kulture. Zlasti se je povečalo število kuhinjskega inventarja (posode za pripravo in shranjevanje jedi, žrvenj, razno orodje), pridobljeni so bili novi predmeti za razsvetljavo, ljudsko pravo (predvsem votle in utežne mere). Lesenemu plugu iz Gradaca se je pridružilo razno poljedelsko orodje, ročnemu lončarskemu kolovratu z Griča pa sličen kolovrat iz Dolenje Podgore z mnogimi posodami in pečnicami. Izpopolnjeno je bilo tudi vinogradništvo in ljudski lov (pasti za lisice, voluharje, polhe, ptiče) in nabavljeni novi primeri poslikanih zibk ter skrinj za obleko in žito. Nekaj je bilo tudi predmetov ljudske umetnosti (slike na steklo, razni kipi, otroške igrače itd.).

Skoraj ves ta material, iz katerega so študentje ob zaključku svojega dela v Črnomlju uredili etnografsko razstavo, pa je danes deponiran, ker so sedanja razstavni prostori muzeja že prenapolnjeni.

V letu 1954 so Belokranjskemu muzeju obljubljeni v metliškem gradu prvi definitivni prostori, v katerih se bo lahko razmahnila tudi etnografska zbirka, saj je za muzej v prvem nadstropju namenjenih čez 20 večjih in manjših sob. Šele v novih prostorih bo možno ob izbranem razstavnem gradivu in s primernimi ponazorili prikazati življenje in delo ljudi med Gorjanci in Kolpo, ki v mnogočem še dandanes, zlasti v svojih običajih, še vedno žive svoje prvinsko življenje, ki je vredno, da ga ohranimo potomcem.

USTANOVITEV DRUŠTVA GLASBENIH FOLKLORISTOV JUGOSLAVIJE

Radoslav Hrovatin

Ob priliki mednarodne konference in festivala jugoslovanske folklore v Opatiji leta 1951 so naši glasbeni folkloristi zasnovali tesnejše medsebojno spoznavanje in sodelovanje. Že naslednje leto so se na pobudo Jugoslovanske nacionalne komisije za UNESCO sešli 1. julija 1952 v Beogradu nekateri jugoslovanski člani Mednarodnega sveta za glasbeno folkloro (IFMC) in ustanovili Jugoslovanski nacionalni komite za glasbeno folkloro IFMC s sedežem v Beogradu. Težišče dela tega komiteja je predvsem povezovanje z inozemstvom in mednarodno sodelovanje. Vendar je ta ožji krog izbranih glasbenikov spoznal, da bo mogel svojo vlogo uspešno opravljati le na osnovi dobrih stikov z domačimi folkloristi vseh stopenj. Za povezovanje z njimi pa je bil potreben širši okvir kot je sam komite. Zato je bilo sklenjeno ustanoviti potrebno organizacijo. To se je zgodilo po zaključku festivala hrvatskih narodnih pesmi in plesov v Puli. Tedaj je Jugoslovanski nacionalni komite IFMC pripravil konferenco folkloristov iz vrst glasbenikov in koreografov v dneh 25. in 26. avgusta 1952. Konferenca je obsegala delovni del z referati in diskusijami z raznih področij glasbene folkloristike: 1. Oblike dela na terenu (D. Dević, Beograd), 2. Problem pouka glasbene folklore na srednjih glasbenih šolah (M. A. Vasiljević, Beograd), 3. Avtorskoppravna zaščita melografskega dela (dr. V. Žganec, Zagreb), 4. Leksikografiranje narodnih melodij (dr. R. Hrovatin, Ljubljana), 5. Radijske emisije narodne muzike (Đ. Karaklajić, Beograd) in 6. Teoretsko-metodološke osnove glasbene folkloristike (I. Kirigin, Zagreb) ter organizacijski del, v katerega je uvedel referat »O potrebi in pomenu ustanovitve društva glasbenih folkloristov Jugoslavije« (Z. Palčok, Zagreb). Sledila mu je po raznih nasprotujočih si predlogih in ostrih diskusijah ustanovitev Društva glasbenih folkloristov Jugoslavije. Čeprav so bila že tedaj prerešetana in sprejeta društvena pravila, so še nekaj časa trajala medrepubliška posvetoovanja prizadetih društev glasbenikov, tako da je oblast objavila potrditev društvenih pravil šele v oktobru 1953, s čimer so bile podane pravne osnove za delo organizacije.

Društvena pravila dajejo naslednji delovni okvir: Osnovni nameni društva so »organiziranje in podpiranje vsakovrstne znanstvene, umetniške in propagandne dejavnosti na področju glasbene in plesne folklore...« To delovanje je treba razumeti tako, da društvo seveda ne organizira znanstvenega dela neposredno, saj je to prvenstveno naloga državnih ustanov. Društvo predvsem